

**Attitude, Sociale Invloeden en Self-Efficacy bij
Omstanders van Pesten op de Basisschool**

**Attitude, Social Influence, and Self-Efficacy of
Bystanders of Bullying at Elementary Schools**

Helma Hertenberg

Eerste begeleider: dr. W.J. Pouwelse

Tweede begeleider: dr. F.M.J. Dehue

Augustus 2010

Faculteit Psychologie

Open Universiteit Nederland

Afstudeerrichting: Gezondheidspsychologie

Voorwoord

Het is veel werk, het schrijven van een scriptie. Maar erg, erg leuk om te doen. Natuurlijk waren er momenten van wanhoop en Andy Field heeft zijn diensten meerdere malen bewezen. Maar uiteindelijk ben ik blij met het resultaat. Dan rest mij op deze plaats één ding.

Mieneke Pouwelse en *Francine Dehue*, dank jullie wel voor de feedback en de aanmoedigingen. En dank ook voor de snelheid waarmee ik steeds een reactie kreeg. Zonder jullie was de kwaliteit van deze scriptie een stuk minder geweest.

Gerrie en *Mart*, bedankt voor jullie voortdurende steun en aanmoedigingen. Zowel praktisch als inhoudelijk hebben jullie een belangrijke bijdrage aan deze scriptie geleverd. *Frank*, ook zonder jouw steun was het nooit gelukt. Je zult me weer vaker beneden zien.

Maar het belangrijkste is een welgemeend dank-jullie-wel aan de *directies*, *leerkrachten* en vooral de *leerlingen* van de scholen die hebben meegewerkt aan dit onderzoek. Zonder jullie was er helemaal niets geweest om te onderzoeken. Jullie waren bereid om mij van eerlijke antwoorden te voorzien en mij op die manier belangeloos te helpen. Dus heel hartelijk dank aan iedereen die heeft meegewerkt van

- *Basisschool Sint Anna in Vortum-Mullem*
- *P.C. Basisschool De Canadas in Boxmeer*
- *R.K. Basisschool Klimop in Rijkevoort*
- *Basisschool Laurentiushof in Vierlingsbeek*
- *P.C. Basisschool De Peppels in Boxmeer*
- *R.K. Basisschool De Schelven in Boxmeer*
- *Basisschool Het Telraam in Oeffelt*
- *Basisschool De Weijerhof in Boxmeer*

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	1
Samenvatting	3
Summary.....	4
1. Inleiding	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.1 Doel van het onderzoek	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.2 Pesten: definitie en gevolgen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.3 Onderzoek naar omstanders bij pesten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.4 Theoretisch kader.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.5 Vraagstelling en hypothesen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2. Methode.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.1 Onderzoeksgroep	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.2 Meetinstrumenten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.2.1 Participant Role Questionnaire.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.2.2 ASE-lijst.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.3 Procedure	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.4 Analyse	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3. Resultaten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.1 Descriptieve gegevens	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.2 Toetsen van de hypothesen: MANOVA	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.3 Toetsen van de hypothesen: hiërarchische regressieanalyses...	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4. Discussie.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.1 Conclusies	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.2 Methodologische kanttekeningen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.3 Relevantie en aanbevelingen voor vervolgonderzoek	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Literatuurlijst	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Bijlage 1: Pearson's r correlatiematrix.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Bijlage 2: brief naar scholen.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Bijlage 3: brief voor ouders	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

Bijlage 4: vragenlijst..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

Attitude, Sociale Invloeden en Self-Efficacy bij Omstanders van Pesten op de Basisschool

Helma Hertenberg

Samenvatting

In dit vragenlijstonderzoek onder 351 leerlingen (respons 87%) van de groepen 7 en 8 van acht basisscholen is nagegaan of er een relatie is tussen de attitude, sociale invloeden en self-efficacy van omstanders met betrekking tot ingrijpen bij pesten enerzijds en het gedrag van omstanders anderzijds. Het gebruikte theoretisch model is het ASE-model (attitude, sociale invloeden en effectiviteit), dat is gebaseerd op de theorie voor berekend gedrag van Fishbein en Ajzen en op Bandura's sociale leertheorie (Schaalma, 1993). De omstanders zijn aan de hand van de door hen ingevulde Participant Role Questionnaire verdeeld in verdedigers van de slachtoffers, passieve omstanders en meelopers met de pesters. De attitude, sociale invloeden en self-efficacy ten aanzien van ingrijpen zijn gemeten met een voor dit onderzoek ontwikkelde vragenlijst. De eerste drie hypothesen die voorspellen dat de drie groepen omstanders significant verschillen op de gemiddelde score op attitude, sociale invloeden en self-efficacy moeten worden verworpen. Hypothesen vier, vijf en zes over de relatie tussen de gemiddelde score op attitude, sociale invloeden en self-efficacy enerzijds en de gemiddelde score op verdedigen, passief toekijken en meelopen anderzijds, kunnen gedeeltelijk worden aanvaard. Naarmate de gemiddelde score op attitude en sociale invloeden groter is, wordt er meer verdedigd; naarmate de gemiddelde score op attitude en self-efficacy groter is, wordt er minder passief toegekeken en naarmate de gemiddelde score op attitude groter is, wordt er minder met de pester meegelopen. Attitude lijkt een belangrijke rol te spelen in de beslissing om in te grijpen. De omstandergroepen blijken in dit onderzoek niet van elkaar te verschillen op gemiddelde score op de determinanten attitude, sociale invloeden en self-efficacy, wat volgens het ASE-model zou betekenen dat de gedragsintentie van deze groepen gelijk is (maar het gedrag in dit onderzoek is anders). Wellicht dat de barrières die in het ASE-model genoemd worden bij het omzetten van de gedragsintentie in gedrag (bijvoorbeeld angst om het volgende slachtoffer te worden of gebrek aan vertrouwen in het resultaat van ingrijpen) een verklaring zijn voor het feit dat eenzelfde gedragsintentie tot ander gedrag leidt.

Trefwoorden: pesten, omstanders, attitude, sociale invloeden, self-efficacy

Attitude, Social Influence, and Self-Efficacy of Bystanders of Bullying at Elementary Schools

Helma Hertenberg

Summary

In this survey amongst 351 pupils (response 87%) of groups 7 and 8 of eight elementary schools it is investigated if there is a relationship between the attitude, social influence, and self-efficacy related to intervention of bystanders of bullying at one hand and bystander behavior on the other hand. The theoretical model used was the ASE-model (attitude, social influence, and efficacy), based on Fishbein and Ajzen's theory of reasoned action and on Bandura's social learning theory (Schaalma, 1993). Bystanders have been divided into supporters of the victim, passive bystanders, and assistants of the bully, based on the results of the Participant Role Questionnaire that they filled out. The attitude, social influence, and self-efficacy related to intervention have been measured with a questionnaire developed for this survey. The first three hypotheses stating that the three bystander groups differ significantly on the mean score on attitude, social influence, and self-efficacy have to be rejected. Hypotheses four, five, and six, about the relation between the mean score on attitude, social influence, and self-efficacy on the one hand and the mean score on defending, watching passively, and assisting the bully on the other side, can be partially accepted. The higher the mean score on attitude and social influences, the more bystanders defend the victim; the higher the mean score on attitude and self-efficacy, the less bystanders watch passively and the higher the mean score on attitude, the less they assist the bully. Attitude seems to be an important factor in the decision to intervene. The bystander groups in this survey do not differ on the mean score on the determinants attitude, social influence, and self-efficacy, what according to the ASE-model would imply that the groups have the same intention to certain behavior (but the behavior in this survey is different). Perhaps the barriers mentioned in the ASE-model (e.g. fear of becoming the next victim or lack of trust in the result of intervention) can explain why the same intention to behavior results in different behavior.

Keywords: bullying, bystanders, attitude, social influence, self-efficacy